

Türkiye’de Yükseköğrenim Başvuru Oranının Belirleyicileri Determinants of Higher Education Application Rates in Türkiye

M. Mithat ÜNER^a Özge ÇAMALAN^b Tuna KARATEPE^c

^aAtılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Ankara, Türkiye. mithat.uner@atilim.edu.tr

^bAtılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, Ankara, Türkiye. ozge.camalan@atilim.edu.tr

^cDoğu Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Türkiye.
tuna.karatepe@emu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Yükseköğretim talebi
Makro ekonomik faktörler
Yoksulluk
İşsizlik
Maaş

Amaç - Bu araştırma, Türkiye’de 2006-2024 döneminde yükseköğretim kurumlarına başvuru oranlarını etkileyen makro ekonomik faktörleri incelemeyi amaçlamaktadır. Son yıllarda Yükseköğretim Kurumları Sınavı’na (YKS) başvuru sayılarında yaşanan belirgin düşüş, yükseköğretime olan talebin belirleyicilerinin analizini gerekli kılmaktadır. Çalışma, medya tarafından sıklıkla gündeme getirilen yoksulluk, üniversite mezunları arasındaki işsizlik ve maaş farkları gibi makro ekonomik değişkenlerin yükseköğretim talebi üzerindeki etkisini ampirik olarak ortaya koyarak alandaki boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Yöntem- Araştırmada 2006-2024 dönemi yıllık zaman serisi verileri kullanılarak çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bağımlı değişken olarak yükseköğretim kurumlarına başvuru oranı (YKS başvuru sayısının 15-24 yaş grubu nüfusa oranı), bağımsız değişkenler olarak ise yoksulluk oranı, yükseköğretim mezunu işsizlik oranı (15-24 yaş grubu) ve eğitimin ekonomik getiri oranı (9/1 dereceli memur maaşının net asgari ücrete oranı) kullanılmıştır. Veriler ÖSYM raporları, TÜİK istatistikleri ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kaynaklarından elde edilmiştir.

Gönderilme Tarihi 20 Haziran 2025

Revizyon Tarihi 10 Ağustos 2025

Kabul Tarihi 20 Ağustos 2025

Bulgular - Regresyon analizi sonuçları, her üç makro ekonomik değişkenin de yükseköğretim başvuru oranları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yoksulluk oranı en güçlü belirleyici faktör olarak öne çıkmış ($\beta=-2.524$, $p<0.001$), yoksullukta 1 puanlık artışın başvuru oranını 2,5 puan azalttığı tespit edilmiştir. Üniversite mezunları arasındaki işsizlik oranı da başvuruları olumsuz etkilemekte ($\beta=-0.481$, $p=0.020$), "diplomalı işsizlik" olgusunun caydırıcı etkisini göstermektedir. Eğitimin ekonomik getiri oranı ise sınırlı da olsa pozitif etki göstermektedir ($\beta=0.202$, $p=0.036$). Model, yükseköğretim talebindeki toplam değişkenliğin %77,7’sini açıklamaktadır.

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

Tartışma- Araştırma bulguları, yoksulluk oranının yükseköğretim başvuruları üzerinde en güçlü belirleyici etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Üniversite mezunları arasındaki işsizlik oranı da başvuruları negatif yönde etkilemektedir. Maaş oranının pozitif ancak sınırlı etkisi bulunmaktadır. Model, Türkiye’de yükseköğretim talebinin makro ekonomik değişkenlerle açıklanabildiğini ortaya koymaktadır.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Higher education demand
Macroeconomic factors
Poverty
Unemployment
Salary

Purpose – This research aims to examine the macroeconomic factors affecting higher education application rates in Türkiye during the 2006-2024 period. The significant decline in applications to the Higher Education Institutions Examination (YKS) in recent years necessitates analysis of the determinants of demand for higher education. The study seeks to empirically demonstrate the impact of macroeconomic variables such as poverty, unemployment among university graduates, and wage differentials—frequently highlighted by the media—on higher education demand, thereby addressing a gap in the literature.

Design/Methodology/Approach – Multiple linear regression analysis was conducted using annual time series data from the 2006-2024 period. The dependent variable was the higher education application rate (ratio of YKS applications to the 15-24 age group population), while the independent variables included poverty rate, unemployment rate among higher education graduates (15-24 age group), and economic return rate of education (ratio of entry-level civil servant salary to net minimum wage). Data were obtained from ÖSYM reports, TÜİK statistics, and Ministry of Labor and Social Security sources.

Received 20 June 2025

Revised 10 August 2025

Accepted 20 August 2025

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Üner, M. M., Çamalan, Ö., Karatepe, T. (2025). Türkiye’de Yükseköğrenim Başvuru Oranının Belirleyicileri, İşletme Araştırmaları Dergisi, 17 (3), 1854-1867.

Article Classification:
Research Article

Findings – Regression analysis results revealed that all three macroeconomic variables had statistically significant effects on higher education application rates. The poverty rate emerged as the strongest determinant ($\beta=-2.524$, $p<0.001$), with a 1-point increase in poverty reducing application rates by 2.5 points. The unemployment rate among university graduates also negatively affected applications ($\beta=-0.481$, $p=0.020$), demonstrating the deterrent effect of "educated unemployment." The economic return rate of education showed a positive but limited effect ($\beta=0.202$, $p=0.036$). The model explains 77.7% of the total variation in higher education demand..

Discussion – The research findings demonstrate that poverty rate has the strongest determinant effect on higher education applications. The unemployment rate among university graduates also negatively affects applications. The wage ratio has a positive but limited effect. The model reveals that higher education demand in Türkiye can be explained by macroeconomic variables.

1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren yaşanan hızlı modernleşme ve kalkınma süreci, toplumun nitelikli insan gücüne olan ihtiyacını belirgin şekilde artırmıştır. Bu gelişme, yükseköğretime olan toplumsal talebin sürekli artması ve eğitim sisteminin talebe cevap verecek şekilde genişlemesi sonucunu doğurmuştur (Tekeli, 1980, aktaran Cekerol, 2012). Cumhuriyet döneminin erken yıllarında sınırlı sayıda yükseköğretim kurumu bulunan ülkede, zaman içerisinde birçok şehirde yeni üniversitelerin açılması artan talebe yanıt verme çabalarının bir göstergesi olmuştur (Cekerol, 2012).

1960'lı yıllara gelindiğinde, yükseköğretim kurumlarının kapasitesi ile lise mezunlarının talebi arasında ciddi bir dengesizlik ortaya çıkmaya başlamıştır. 1960 yılında lise mezunlarının %82'sinin yükseköğretime yerleşebildiği dönemden, 1973'te bu oranın %47'ye düştüğü bir sürece geçiş yaşanmıştır (Dökmen, 1992). Bu kapasite-talep dengesizliği, eğitim sisteminde köklü değişiklikleri zorunlu kılmış ve 1974 yılında merkezi sınav sisteminin kurulmasıyla sonuçlanmıştır.

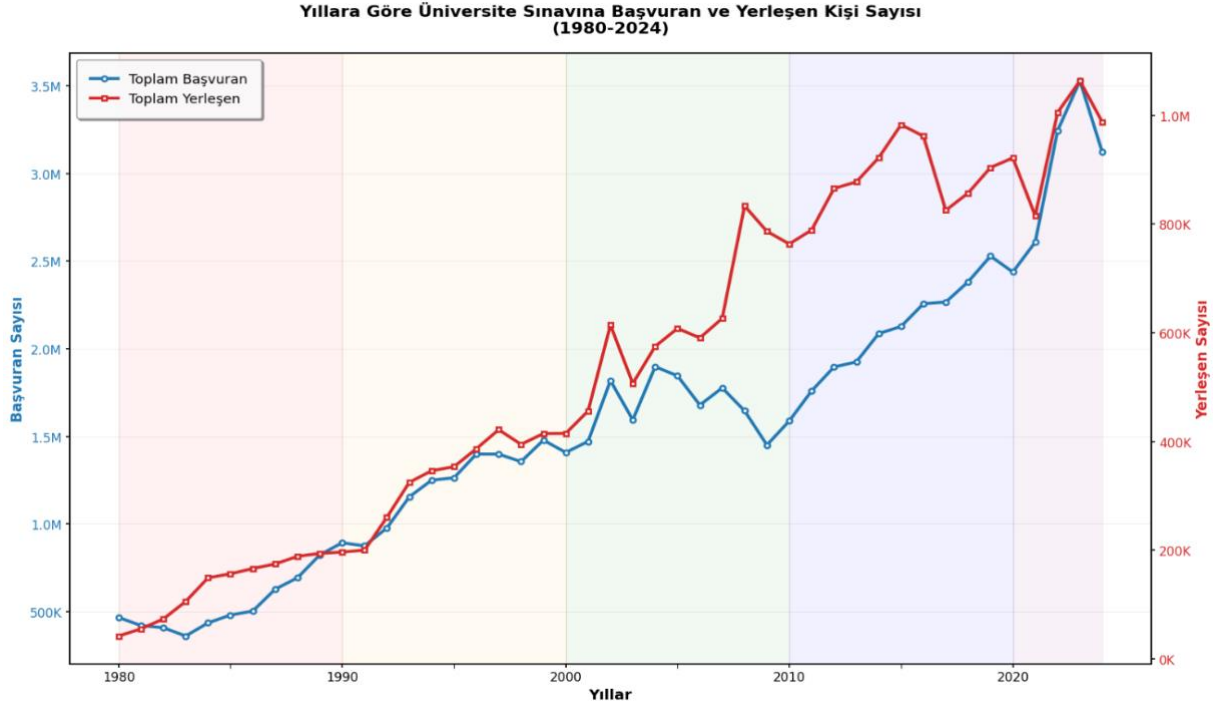
Merkezi sınav sisteminin uygulamaya konulmasını takip eden 44 yıllık dönem (1980-2024), Grafik 1'de görüldüğü üzere, Türkiye yükseköğretiminde üç farklı evreyi ortaya koymaktadır. İlk evre olan 1980-2000 dönemi, başvuru ve yerleşme sayılarının paralel büyüme gösterdiği istikrarlı bir dönemdir. Bu dönemde başvuru sayıları yaklaşık 500 binden 1,5 milyona çıkarken, yerleşme sayıları da benzer oranda artarak arz-talep dengesi görece olarak korunmuştur.

2000-2020 arası ikinci evre, yükseköğretime olan talebin ve yerleştirme kapasitesinin önemli ölçüde genişlediği bir büyüme dönemini temsil etmektedir. Bu dönemde başvuru sayıları 2,5 milyon seviyesine, yerleşme sayıları ise yaklaşık 1 milyon seviyesine ulaşmıştır. Yerleştirme oranları açısından bakıldığında, 1980'li yılların başındaki %8,9'luk düşük seviyelerden 2008 yılında %50,7'ye, 2009'da ise %54,2 ile tarihi zirveye çıkmıştır.

Üçüncü evre olan 2020 sonrası dönemde ise, Türkiye, yükseköğretiminde önemli değişimlere tanıklık etmiştir. 2021 sonrası başvuru sayılarında yaşanan belirgin artış, 2022'de 3,2 milyon, 2023'te 3,5 milyon ile en yüksek seviyelerine ulaşmış, ancak yerleştirme kapasitesinin yaklaşık 1 milyon seviyesinde sınırlı kalması nedeniyle yerleştirme oranları %31 civarına gerilemiştir. 2024 yılında başvuru sayısının 3,1 milyona düşmesi ve yerleştirme oranının %31,6 olmasıyla kısmi bir düzelme gözlenmiştir. 2025 yılı için başvuru sayısının 2,56 milyona gerilemesi ise, Türkiye'de yükseköğretimin yeni bir bakış açısıyla dikkatle değerlendirilmesini ve yükseköğretim talebinin belirleyicilerinin neler olduğunun anlaşılmasını zorunlu kılmıştır.

Son dönemlerde YKS başvuru sayılarındaki belirgin düşüş, medya tarafından sıklıkla ülke gündemine getirilmeye başlanmıştır. Haberler, düşüşün başlıca nedenlerini, ülkede derinleşmekte olan yoksulluk, üniversite mezunları arasındaki yüksek işsizlik oranı (Gönüşen, 2025) ile üniversite mezunları ve üniversite mezunu olmayanlar arasında hızla kapanmakta olan maaş farkları ("Asgari ücret 20 yılda", 2024) olarak göstermektedir. Yoksulluk, işsizlik ve kapanmakta olan maaş farklarının medya tarafından gündeme getirilerek politikaya sıklıkla konu edilmesi, adı geçen makroekonomik değişkenlerin yükseköğretim talebi üzerindeki etkisinin analiz edilmesi ve kamuoyunun aydınlatılması ihtiyacını doğurmaktadır. Mevcut çalışma, 2006-2024 yılları arasındaki dönemde, Türkiye'de makro ekonomik faktörlerle, başvuru verileri

cinsinden yükseköğretim talebi arasındaki ilişki ortaya koyarak alandaki boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Grafik 1: Üniversite sınavına başvuran ve yerleşen kişi sayısı

Kaynak: Yüksek Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi

1.1. Yükseköğretim Talebini Etkileyen Faktörlerle İlgili Literatürün Gözden Geçirilmesi

Yükseköğretim talebine yönelik ampirik araştırmalar, Campbell & Siegel'in (1967) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yükseköğretim kayıtlarını inceledikleri öncü çalışmalarıyla başlamıştır. Çalışma, hanehalkı başına reel harcanabilir gelir ile reel öğrenim ücretlerinin yüksek öğrenim talebindeki değişimlerin önemli bir kısmını açıkladığını göstermiştir. Bu öncü çalışmadan hareketle, yüksek öğretim talebini etkileyen değişkenleri araştırmakta olan zengin bir literatür geliştirilmiştir. Gerçekleştirilen araştırmaların önemli bir çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri üzerinde yoğunlaşmasına karşın (Radner & Miller, 1970; Corazzini, Dugan, & Grabowski, 1972; Agarwal & Winkler, 1985), Belçika (Duchesne & Nonneman, 1998), Kanada (Christofides, Hoy, & Yang, 2008), Yunanistan (Saiti & Prokopiadou, 2008), Kıbrıs (Menon, 1998), Güney Afrika (Matsolo vd., 2018) ve Portekiz (Vieira & Vieira, 2014) gibi diğer bazı ülkelerde araştırmalara konu olmuştur. Birçok ülkede gerçekleştirilen araştırmalar, yükseköğretim talebini etkileyen faktörlerin bazı ülkeler arasında benzerlikler ve diğer bazıları arasında da farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Sosyo-ekonomik durum, üniversiteye başvuru sayısını etkileyen önemli bir faktördür. Ailelerin ekonomik durumu, öğrencilerin eğitim masraflarını karşılama kabiliyetleri üzerinde rol oynaması nedeniyle üniversite tercihlerini doğrudan etkileyebilecek bir faktördür (Göktaş et al., 2017). Benzer şekilde, ailelerin gelir düzeyi çocuklarının üniversite kazanma sonuçları üzerinde etkilidir, yüksek gelirli ailelerin çocuklarının üniversiteyi kazanma olasılıkları diğerlerine nazaran daha yüksektir (Köklü, 1997).

Campbell & Siegel (1967), Amerika Birleşik Devletleri'nde 1919-1964 yılları arasındaki yüksek öğrenim talebini inceledikleri araştırmalarında, hanehalkı başına reel harcanabilir gelir ile reel öğrenim ücretlerinin yüksek öğrenim talebindeki değişimlerin önemli bir kısmını (%87) açıkladığını göstermiştir.

Jackson & Weathersby (1975) çalışmalarında, yükseköğretim fiyatındaki 100 dolarlık değişikliğin kayıt oranlarında ortalama %2,5'lik bir değişiklik ortaya çıkardığını belirlemişlerdir. Aynı çalışmada, düşük gelirli ailelerin fiyat değişikliklerine orta ve yüksek gelirli ailelerden daha duyarlı olduğu da tespit edilmiştir.

Stafford vd. (1984), yükseköğretime katılımı etkileyen sosyal ve ekonomik faktörleri inceledikleri çalışmalarında, yedi bağımsız değişkenden genel eğitim düzeyi, kişisel gelir ve kişi başına düşen devlet vergi gelirlerinin yükseköğretime katılım ile anlamlı derecede ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Sıralanan değişkenler arasında yer alan eğitim düzeyinin, yükseköğretime katılım üzerinde en büyük yordayıcı etkiye sahip değişken olduğu ortaya konulmuştur.

Dineri & Gölpek (2021) ise, Toda-Yamamoto nedensellik testi sonuçlarına göre, ekonomik büyümeden ortaöğretim ve yükseköğretim kayıt oranlarına doğru nedensellik ilişkisi bulunmadığını ancak yükseköğretimde sadece ortaöğretim kayıt oranında nedensellik ilişkisi olduğunu belirtmiştir.

Matsolo vd. (2018), Güney Afrika'nın Gauteng eyaletindeki yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci kayıt ve üniversiteyi bırakma oranlarını incelemiştir. Yükseköğretime kayıt yaptıramamanın ana nedenlerinin başında finansman sorunları, hanehalkı sorumlulukları ile iş yükümlülüklerinin yer aldığını belirlemiştir ki, bu bulgular, ekonomik faktörlerin yükseköğretime erişimin önündeki en büyük engel olduğunu göstermektedir.

Duchesne & Nonneman (1998), Belçika'da 1953–1992 yılları arasında yükseköğretime kayıt oranlarındaki artışları belirleyen faktörleri incelemiştir. Çalışmanın temel bulgularına göre, Belçika'daki kayıt oranları yalnızca talep odaklıdır ve şimdiye kadar herhangi bir arz kısıtlamasına tabi olmamıştır. Modeller, genel olarak gelir ve vazgeçilen kazançların (fırsat maliyetlerinin) kayıt oranlarını etkilediğini; ancak üniversite dışı yükseköğretim kurumlarına katılımın, üniversitelere kaydolmaktan daha fazla gelir, fırsat maliyetleri ve ücret farklılıklarından etkilendiğini ortaya koymuştur.

Vieira & Vieira (2014), Portekiz'de 1977-2012 yılları arasında yükseköğretime yapılan başvuruların dinamiklerini incelemiştir. Çalışmada, demografik eğilimler, ortaöğretimdeki başarı oranları ve Bologna süreci gibi kurumsal reformların yükseköğretim talebini olumlu yönde etkilediği sonucun ulaşılmıştır. Beklenenin aksine, işsizlik oranının toplam talep üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu, yani ailelerin gelir kaybının eğitim görmeyen düşük fırsat maliyeti etkisinden daha baskın olduğu tespit edilmiştir ki, araştırmanın bu bulgusu, işsizliğin yükseköğretim talebi üzerindeki çelişkili etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonuçları, işsizliğin aile gelirlerinde yol açtığı kayıp etkisinin fırsat maliyetindeki düşüş etkisinden daha baskın olduğunu göstermiştir. Belirtilen nedenle işsizlik oranındaki yükseliş, ailelerin finansal kısıtlamaları nedeniyle yükseköğretime olan toplam talebi negatif yönde etkilemektedir. Diğer taraftan, aynı araştırma öğrenim ücretlerinin yükseköğretim talebi üzerindeki negatif bir etkisi olduğunu da belirlemiştir.

İnsan Sermayesi Teorisi'ne göre ise, öğrencilerin yüksek öğrenime olan talebi, beklenen faydaların (iş piyasasındaki beklentiler ve istihdam olanakları dahil) maliyetlerinden daha fazla olması durumunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, üniversite mezunları arasındaki yüksek işsizlik oranları, beklenen faydaları azaltacağı için yükseköğretime olan talebi olumsuz etkileyebilecektir (Menon, 1998).

Kıbrıs'ta gerçekleştirilen bir diğer araştırmada ise, 1994 yılında üniversite mezunları arasındaki nispeten düşük işsizlik oranları, lise mezunlarının yüksek öğrenim diplomasını gelecekte elde edilecekleri gelirlere yönelik bir yatırım olarak görmelerine neden olmuştur (Menon 1998). Benzer şekilde, Sarkodie vd. (2020) istihdam fırsatlarının, üçüncül eğitimde program seçimini etkileyen faktör olduğunu ortaya koymuştur.

Jimenes & Velasco (2000), eğitim talebini etkileyen faktörleri ele aldığı teorik çerçevesinde; maliyetlerin, mevcut gelirin, gelecekteki kazanç beklentilerinin ve işsizliğin önemini vurgulamaktadır. Adı geçen faktörler, bireysel düzeydeki değişkenler (örneğin, hanehalkı geliri, kişisel motivasyonlar, iş bulma beklentileri) aracılığıyla ele alınmıştır. Örneğin, "iş bulma beklentileri" bireylerin yükseköğretim talebinin ana güdülerden biri olarak tanımlanmıştır, ancak bireyin iş bulma beklentisi, ulusal bir işsizlik oranı gibi makro bir değişken değildir.

2023 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmanın sonuçları, ekonomik durgunluğun yükseköğretim kayıtlarını geçici olarak artırdığı ancak yükseköğretime tamamlama oranlarını olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. 2008 yılı ekonomik krizi sonrası devlet üniversitelerinde %11,5'lik kayıt artışı yaşanmasına rağmen, özellikle 2 yıllık programlarda tamamlama oranı sadece %39'da kalmıştır. Bunun temel nedeni, krizin etkilerinin geçmesiyle beraber özellikle geleneksel olmayan yaştaki öğrencilerin, devam ettikleri programlarını tamamlamadan işe geri dönmeleri olarak açıklanmıştır (Quad, 2023).

Christofides vd. (2008), üniversite talebini etkileyen faktörleri incelediği araştırmasında, Aile Tüketim Anketleri” ve” İşgücü Gelir Dinamikleri Anketi” verilerini kullanmıştır. Elde edilen bulgular, öğrenim ücretlerinin, aile gelirinin, ebeveyn eğitim düzeyi ve üniversite eğitimi sayesinde elde edilecek kazanç priminin üniversiteye katılımı şekillendiren önemli faktörler olduğunu belirlenmiştir.

Saiti & Prokopiadou (2008), Yunan öğrencilerin yüksek öğrenimi tercih etme nedenlerini incelemiş ve öğrencilerin %75'inin yüksek düzeyde bilgi sağlaması ve kariyer fırsatları yaratması, %65,5'inin ise yüksek kaliteli eğitim sunması nedeniyle yükseköğretimi tercih ettiğini belirlemiştir. Ayrıca, yükseköğretimin daha iyi ücretli işler ve iş güvenliği sağladığı algısının da önemli bir etken olduğunu, özellikle kamu sektöründeki işlerin kalıcılığı ve güvenliği nedeniyle bu durumun öne çıktığını belirtmişlerdir.

Corazzani vd. (1972), üniversite katılımı ile sosyo-ekonomik durum arasında güçlü yapısal ilişkiler olduğunu göstermektedir. Gökteş ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada, sosyoekonomik faktörlerin öğrencilerin yükseköğretim seçimleri üzerindeki etkisi detaylı bir şekilde incelenmiş ve öğrenci ailelerinin ekonomik durumu ile sağlık koşullarının da öğrencilerin üniversite tercihlerinde önemli rol oynadığı ifade edilmiştir.

Oliveira vd. (2015), yükseköğrenim talebi üzerinde politika ve sosyal değişkenlerin ekonomik faktörlerden nispeten daha önemli olduğunu göstermiş ve farklılığın daha geniş bir açıklayıcı değişken setini dikkate alan daha sağlam bir metodolojinin kullanılmasından kaynaklandığını öne sürmüştür.

Literatür incelendiğinde, yükseköğretim talebini etkileyen faktörlerin çok boyutlu, çok değişkenden oluştuğu görülmektedir. Ekonomik faktörler, sosyal ve kültürel faktörler, demografik değişkenler, politik değişkenler ve kişisel değişkenler yükseköğretim talebi üzerinde karmaşık bir etkileşim ağı oluşturmaktadır.

1.2. Türkiye’de Yükseköğretime Yönelik Talebin Analizi

Türkiye’de son dönemlerde yükseköğretime olan talep, Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, birçok dünya ülkesine benzer şekilde düşüş eğilimindedir. Yükseköğretime olan talebin düşüş eğiliminde olmasının en önemli işaretleri, 2025 yılı YKS istatistiklerinden elde edilen beş madde halinde verilebilecektir.

1. 2025 yılında Yükseköğretim Kurumları Sınavına (YKS) başvuran öğrenci sayısında çarpıcı bir düşüş olmuştur. 2024 yılında 3,120,870 kişinin başvurduğu YSK’ye 2025 yılında 2,560,640 kişi başvuruda bulunmuştur ki, bu rakam bir önceki yıla nazaran 560,230 kişilik azalmayı işaret etmektedir.
2. 2025 yılında, son sınıf öğrencilerinden YKS’ye başvuran aday sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık 270,000 kişi azalmıştır.
3. Önceki yıllarda yükseköğretim programlarına yerleşemeyip tekrar YSK’ye başvuran adayların sayısı bir önceki yıla nazaran 120,000 kişi azalmıştır (Eltimur, 2025).
4. 2018-2022 yılları arasında 1 milyon 957 bin öğrenci yükseköğretime devam etmeme kararı alarak üniversitelerinden ayrılmışlardır ("Türkiye’de son 5 yılda", 2024).
5. YKS neticesinde bir yükseköğretim programı kazandığı halde programa kaydını yaptırmayan öğrenci sayısı 2024 yılında tarihi zirvesi olan 202,258’e ulaşmıştır.

Türkiye’de yükseköğretime olan ilginin zirveye ulaştığı yıl 2023’dür. 2023 yılında talebin en üst noktasında ulaşmasının nedeni sayıları 1 milyona varan depremzedeye verilen ücretsiz sınava giriş hakkıdır. 2023 yılına nazaran bir düşüş olmasına karşın, 2024 yılı talebinin yüksek olmasının nedeni ise, 4+4+4 sistemiyle YKS’ye başvuru yapan öğrenci sayısında yaklaşık 400 bin kişilik bir artışın olmasıdır ("YKS başvuruları", t.y.).

Medya tarafından sıklıkla ülke gündemine getirildiği şekliyle, yükseköğretime yönelik talebin düşüş nedenlerinin başında, kişilerin günlük temel ihtiyaçların tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli gelire sahip olamama durumu şeklinde tanımlanabilecek olan yoksulluk ("Yoksulluk", 2025), üniversite mezunları arasındaki yüksek işsizlik oranı (Gönüşen,2025) ve üniversite mezunları ile üniversite mezunu olmayanlar arasında hızla kapanmakta olan maaş farkları gelmektedir.

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) tarafından gerçekleştirilen Haziran 2025 dönemi geçim koşulları araştırmasına göre (TÜRK-İŞ, 2025); Ankara’da yaşayan dört kişilik bir ailenin aylık sınırı 26,115 TL iken yoksulluk sınırı ise 85,065 TL’ye ulaşmıştır. Bekar bir kişinin yaşama maliyeti ise 33,587 TL. olarak gerçekleşmiştir. Ne yazık ki, üniversite öğrencilerinin yüzde 60’ı belirtilen yoksulluk sınırı altındadır ("Üniversite öğrencilerinin", 2023). "İşgücü Piyasasında Gençler, 2024" başlıklı çalışmaya göre; 15-34 yaş grubunda yer alan gençlerin %17,7’si eğitimlerini yarıda bırakmak veya devam etmekte oldukları bölümlerini değiştirmek durumunda kalmışlardır. Eğitimini yarıda bırakmak ve bölüm değiştirmek durumunda kalan gençlerin %22,5’i ekonomik nedenleri dile getirirken %17,2’si eğitim programlarının beklentilerini karşılayamadığını ifade etmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2025). Her ne kadar öğretimi bırakma veya bölüm değiştirme nedenleri arasında yer alan, eğitim programlarının beklentileri karşılayamaması realitesi, çalışmanın ilgi alanını oluşturmaya da, Türkiye Memnuniyet Araştırma sonuçları, 200 üniversiteden 93 tanesinin öğrencileri tarafından FF ile notlandırılmak suretiyle sınıfta kaldıklarını yani ülkedeki her 100 üniversiteden yaklaşık 47 tanesinin öğrencilerinin beklentilerini karşılamaktan çok uzak olduğunu göstermektedir (Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı, 2025).

Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR) tarafından açıklandığı şekliyle, Mayıs 2025 itibarıyla iş arayan 245 bin 414 ön lisans mezunu, 265 bin 408 üniversite mezunu, 12 bin 290 yüksek lisans mezunu ve 495 doktora mezunu bulunmaktadır. Yani üniversiteden mezun olan 523 bin 608 kişi İŞKUR tarafından işe yerleştirilmeyi beklemektedir. Bir başka deyişle, İŞKUR’a başvuranların yüzde 25’i üniversite mezunudur ("Diplomalı işsiz ordusu", 2025). Üniversite mezunları arasındaki yüksek işsizlik sorunu, kişilerin uzmanlıklarıyla bağdaşmayan, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmalarına ve kişilerin yıllarını neden üniversite eğitimine ayırdıklarını sorgulamalarına yol açmaktadır.

Türkiye’de üniversite mezunları ve üniversite mezunu olmayanlar arasında ücret makasının, üniversite derecesine sahip olanlar lehine kapanması da yükseköğretime olan ilginin azalmasına neden olmaktadır. Nitekim 2006-2022 yılları arasında asgari ücret yüzde 987 artmasına karşılık üniversite mezunlarının ücretleri/maaşları yüzde 622 artmıştır ("Asgari ücret 20 yılda", 2024). Üniversite mezunlarının gelirlerindeki artışın asgari ücret artışlarını yakalayamaması, üniversite derecesine sahip olan kişilerin çabalarını sorgulamalarına neden olmakta, boşuna mı okudum sorusunu sormalarına yol açmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Yükseköğretim Talebi Üzerinde Makro Ekonomik Verilerin Etkisi

Çalışma kapsamında ifade edildiği üzere, bir ülkede yükseköğretime olan talebi etkileyen faktörlerin başında ülkenin ekonomik koşulları gelmektedir. Derinleşmekte olan yoksulluk, üniversite mezunları arasındaki işsizlik ve üniversite mezunlarının aldığı maaş/ücret ile asgari ücret arasında hızla kapanmakta olan ücret makası, Türkiye’de yükseköğretime yönelik talebin düşmesinde rol oynamakta olan makro ekonomik nedenlerdir. Makro ekonomiden kaynaklanan bu nedenler araştırmamızın üzerinde yoğunlaştığı değişkenlerdir. Makro ekonomik değişkenlerin etkileri, etkilerin yönü ve şiddeti araştırma kapsamında ampirik olarak sorgulanacaktır.

2.2. Veriler ve Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada 2006-2024 dönemini kapsayan yıllık zaman serisi verileri kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olarak Türkiye’de yükseköğretim kurumlarına başvuru oranı, bağımsız değişkenler olarak ise makro ekonomik göstergeler seçilmiştir. Tablo 1’de araştırmada kullanılan veriler ve tanımları yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Değişkenlerin Tanımları ve Veri Kaynakları

Değişken	Tanım	Hesaplama Yöntemi	Veri Kaynağı
Başvuru Oranı (Bağımlı Değişken)	Yükseköğretim kurumlarına başvuru oranı	$\text{YKS/LYS Başvuru Sayısı} \div \text{15-24 Yaş Grubu Genç Nüfus}$	ÖSYM Yerleştirme Sonuçları Raporları
Yoksulluk Oranı	Medyan gelirin %50'sine göre toplam yoksulluk oranı (%)	-	TÜİK Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri
İşsizlik Oranı	15-24 yaş grubu yükseköğretim mezunu işsizlik oranı	-	TÜİK MEDAS (Merkezi Dağıtım Sistemi)
Maaş Oranı	Eğitimin ekonomik getiri oranı	$\frac{9/1 \text{ Dereceli Memur Maaşı}}{\text{Net Asgari Ücret}}$	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Verileri ve Çeşitli Haber Kaynakları

Araştırmanın bağımlı değişkeni, yükseköğretim kurumlarına olan talebi ölçmek amacıyla tanımlanan başvuru oranıdır. Bu oran, ilgili yıldaki Yükseköğretim Kurumları Sınavına başvuran aday sayısının aynı dönemdeki 15-24 yaş grubu nüfusa oranlanmasıyla hesaplanmıştır. YKS başvuru verileri, ÖSYM tarafından düzenli olarak yayımlanan "Yerleştirme Sonuçlarına İlişkin Sayısal Bilgiler" raporlarından derlenmiştir. Genç nüfus verileri (15-24 yaş) ise TÜİK'in resmi istatistiklerinden elde edilmiştir. Başvuru oranı, ilgili yıldaki YKS başvuru sayısının mevcut yıldaki genç nüfus sayısına bölünmesiyle hesaplanmıştır. Bu metodolojik yaklaşım, yükseköğretim talebinin ölçülmesinde uluslararası literatürde standart olarak kabul edilen yöntemdir (Campbell ve Siegel, 1967; Duchesne ve Nonneman, 1998). Payda olarak 15-24 yaş grubu nüfusun seçilmesinin nedeni, üniversiteye başvuru yapan adayların büyük çoğunluğunun bu yaş aralığında bulunmasıdır.

Başvuru oranını açıklamak için yoksulluk, işsizlik oranı ve maaş oranı değişkeni olmak üzere 3 değişken kullanılmıştır. Yoksulluk verisi, TÜİK tarafından yayımlanan "Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri"nden elde edilmiştir. Çalışmada, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin yüzde 50'si esas alınarak belirlenen göreceli yoksulluk oranı verisi kullanılmıştır. Söz konusu gösterge, toplumun genel refah düzeyine göre göreceli yoksulluğu ölçen uluslararası standart bir gösterge niteliğindedir. İşsizlik oranı değişkeni olarak, 15-24 yaş grubundaki yükseköğretim mezunu gençlerin işsizlik oranı kullanılmıştır. Bu veriye, TÜİK tarafından yönetilen Merkezi Dağıtım Sistemi (MEDAS) aracılığıyla erişim sağlanmıştır. Maaş oranı değişkeni, ilgili yıla ait 9/1 dereceli memur maaşının aynı yıl geçerli olan net asgari ücrete oranı olarak tanımlanmıştır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na (1965) göre, 9 derecenin 1 kademesi (9/1 derecesi), üniversite mezunu memurların devlet kadrolarına ilk giriş yaptıkları seviyeyi temsil etmektedir. Asgari ücret ile 9/1 dereceli memur maaşı arasındaki fark, eğitimin ekonomik getirisi ve mesleki niteliklerin değerini yansıtan bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. 9/1 dereceli memur maaşları haber kaynaklarından ("2006 yılı memur ve emekli maaşları", 2006; "2008'de hangi memurun maaşı ne kadar artacak", 2008; "2014 yılı net memur maaşları", 2014; "2016 yılı içinde hangi memurun maaşı ne kadar artacak", 2016; "2017 yılı temmuz ayına ait mali ve sosyal haklara ilişkin genelge", 2017; "Emekli maaşı 2019 temmuz zammı ile memur ve emekli maaşı ne kadar oldu", 2019; "İşte memur ve emeklinin temmuz 2018 maaşları", 2018; "İşte zamlı memur maaşları", 2008; "Memur maaşının son 10 yılı", t.y.; "Memur maaşları 2021 - Doktor, öğretmen, polis maaşları", 2021; "Memur maaşları 2022 - Doktor, öğretmen, polis maaşları", 2022; "Memur temmuz zammı 2020 ne kadar", 2020; "Memur ve emekli maaşı zam tablosu", 2023; "Memurların zamlı maaşları belli oldu", 2015; "Memurun zamlı maaşları belli oldu", 2013; "Yeni zamma göre memur maaşları", 2007; "Zamlı memur maaşları belli oldu", 2024), asgari ücret verileri ise "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yıllar itibarıyla net ve brüt asgari ücretler" raporundan elde edilmiştir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, t.y.).

Araştırmada öncelikli olarak değişkenler arasındaki arası ilişkiler incelenmiştir. Ardında doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Ele alınan model aşağıdaki gibidir.

$$\text{Başvuru Oranı}_t = \beta_0 + \beta_1 \text{Yoksulluk}_t + \beta_2 \text{İşsizlik Oranı}_t + \beta_3 \text{Maaş Oranı}_t + \varepsilon_t$$

Burada t zaman indeksini, ε ise hata terimini ifade etmektedir.

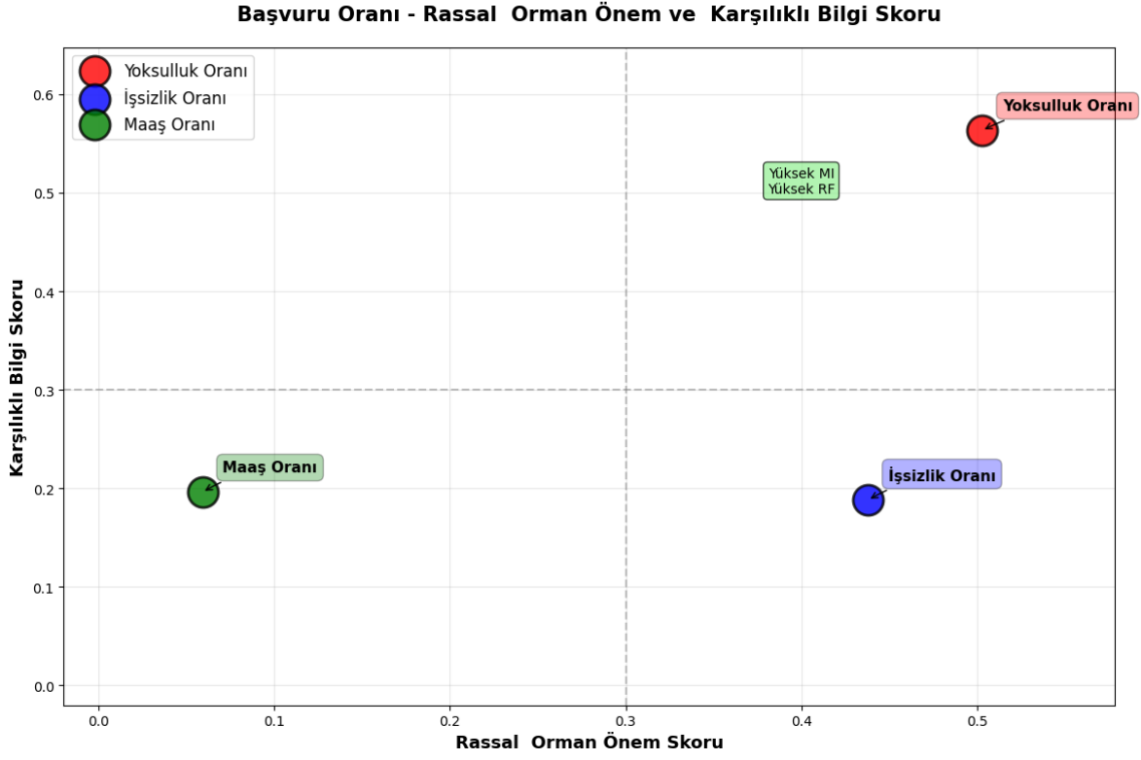
3. BULGULAR

Araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki ilişkilerin yönü ve şiddetini belirlemek amacıyla dört farklı analitik yaklaşım benimsenmiştir: Pearson ve Spearman korelasyon katsayıları, karşılıklı bilgi (mutual information-MI) ve rassal orman (random forest) önem skorları. Pearson ve Spearman korelasyonları değişkenler arası temel ilişkileri ortaya koyarken, karşılıklı bilgi yaklaşımı iki değişken arasında paylaşılan bilgi miktarını entropi kavramı üzerinden ölçerek teorik bağımlılık derecesini model-bağımsız olarak değerlendirmektedir. Rassal orman önem skoru ise değişkenlerin makine öğrenmesi algoritması içerisinde tahmin performansına katkısını ölçmekte, değişkenlerin birbirleriyle etkileşim halindeyken ne kadar etkili olduğunu ve karar ağaçlarının dallanma noktalarında nasıl kullanıldığını değerlendirmektedir. Tablo 2’de Etkin Özellikler Tablosu yer almaktadır.

Tablo 2. En Etkin Özellikler Tablosu

Özellik	Pearson Korelasyon	Spearman Korelasyon	Karşılıklı Bilgi Önem Skorları	Rassal Orman Önem Skorları
Yoksulluk Oranı	-0.767	-0.867	0.563	0.503
İşsizlik Oranı	-0.304	-0.122	0.188	0.438
Maaş Oran	0.136	0.13	0.196	0.059

Tablo 2, yükseköğretim talebini etkileyen faktörlerin görelî önemini farklı analitik yaklaşımlarla ortaya koymaktadır. Yoksulluk oranı, tüm ölçüm yöntemlerinde tutarlı bir şekilde en güçlü belirleyici faktör olarak öne çıkmakta; Pearson korelasyonunda -0.767, Spearman korelasyonunda -0.867 gibi güçlü negatif değerler gösterirken, karşılıklı bilgi (0.563) ve rassal orman (0.503) skorlarında da en yüksek değerlere sahiptir. Fakülte mezunu işsiz oranı, korelasyon analizlerinde orta-zayıf ilişki (-0.304 ile -0.122 arası) sergilerken, makine öğrenmesi tabanlı rassal orman analizinde oldukça yüksek önem skoru (0.438) elde etmesi dikkat çekicidir; bu durum işsizlik değişkeninin diğer faktörlerle etkileşim halindeyken daha güçlü açıklayıcı güce sahip olduğunu göstermektedir. Maaş oranı ise tüm analiz yöntemlerinde en zayıf performansı göstererek (korelasyonlarda 0.13-0.136, RF importance'ta 0.059), yükseköğretim talebi üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 2. Etkinlik Sıralaması (Rassal Orman Önemi ve Karşılıklı Bilgi Skorları)

Grafik 2'deki scatter plot analizi, üç bağımsız değişkenin göreceli tahmin güçlerini karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Yoksulluk oranı hem rassal orman (~0.50) hem de karşılıklı bilgi (~0.56) açısından en yüksek skorlara sahip olup, sağ üst köşede yer alarak regresyon modelindeki birincil açıklayıcı değişken olduğunu ortaya koymaktadır.

İşsizlik oranı, orta düzeyde rassal orman önem skoru (~0.44) gösterirken düşük karşılıklı bilgi değerine (~0.19) sahiptir. Bu asimetric dağılım, değişkenin topluluk öğrenmesi (ensemble learning) algoritmalarında değişken etkileşimleri ve karmaşık karar ağaçları aracılığıyla daha yüksek açıklayıcı güce sahip olduğunu, ancak doğrudan bilgi teorisi temelli ölçümlerde sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu durum, işsizlik oranının diğer değişkenlerle birlikte ele alındığında daha güçlü bir tahmin edici haline geldiğine işaret etmektedir.

Eğitim getiri oranı (maaş oranı) ise sol alt köşede konumlanarak her iki ölçütte de en düşük skorlara (RF importance ~0.06, MI ~0.20) sahiptir. Tablo 3'te regresyon analizi sonuçları, Tablo 4'te ise modelin çoklu doğrusal bağlantı problemini kontrol etmek amacıyla gerçekleştirilen Varyans Şişirme Çarpanı (VIF) test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Üniversite Sınavına Başvuru Oranını Etkileyen Faktörlerin Regresyon Analizi Sonuçları (Robust Standart Hatalar ile)

Değişken	Katsayı	Robust Std. Hata	t	P> t
Yoksulluk Oranı	-2.524***	0.345	-7.32	0
Fakülte Mezunu İşsiz	-0.481**	0.185	-2.61	0.02
Maaş Oranı	0.202**	0.088	2.31	0.036
Sabit Terim	0.607***	0.083	7.29	0
Model İstatistikleri				
Gözlem Sayısı (N)	19			
F(3,15)	20.45***			
R ²	0.7774			
Root MSE	0.02263			

Tablo 4. Varyans Şişirme Çarpanı (VIF) Test Sonuçları

Değişken	VIF	1/VIF
Eğitim Getiri Oranı	1.04	0.965
Yoksulluk Oranı	1.03	0.973
YÖ Mezunu İşsizlik Oranı	1.01	0.99
Ortalama VIF	1.02	

Tüm değişkenlerin VIF değerleri 10'dan (hatta 5'ten) düşük olması, modelde çoklu doğrusal bağlantı sorunu bulunmadığını göstermektedir. Ortalama VIF değerinin 1.02 olması, bağımsız değişkenlerin birbirinden büyük ölçüde bağımsız olduğunu ortaya koymaktadır.

Küçük örneklem boyutlarında ($N < 30$) regresyon analizinin geçerliliği büyük ölçüde hata terimlerinin normallik dağılıp dağılmadığına bağlıdır. Normallik varsayımının sağlanması durumunda, küçük örneklemelerde bile güvenilir regresyon sonuçları elde edilir. Modelin hata terimlerinin normallik varsayımı iki farklı test ile kontrol edilmiştir. Jarque-Bera testi ($\chi^2=1.722$, $p=0.4228$) ve Shapiro-Wilk testi ($W=0.908$, $p=0.069$) normallik varsayımının sağlandığını göstermektedir.

Türkiye’de makro ekonominin gidişatı ile yükseköğretime yönelik talep arasında bir ilişki söz konusudur. Beklendiği üzere, yükseköğretime yönelik talebin en güçlü belirleyicisi yoksulluk oranıdır ($\beta=-2.524$, $p<0.001$). Türkiye’de yoksulluk 1 puan arttığında yükseköğretime başvuru oranı 2,5 puan azalmaktadır ki, bir ülke yeme, barınma, giyinme gibi yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan kişilerin üniversite hayallerinden uzaklaşması son derece olağandır. Bu bulgu, insan sermayesi teorisinin temel varsayımları ile tutarlıdır.

Üniversite mezunları arasındaki işsizlik başvuruları da üniversitelere olan talebi olumsuz etkilemekte olan bir diğer ekonomik faktördür ($\beta=-0.481$, $p=0.020$). Üniversite mezunlarının yaptıkları parasal ve zamansal yatırımların karşılıklarından birisi olarak görülebilecek kolay istihdam, ülkemizde ne yazık ki mümkün olamamaktadır. Buna göre; kişilerin üniversite diplomalarına rağmen iş bulamamaları yani "diplomalı işsizlik" olgusunun yükseköğretim talebi üzerinde olumsuz etkisi olduğu görülmektedir.

Maaş oranı da yükseköğretim talebi üzerinde pozitif etkisi olan bir diğer faktördür ($\beta=0.202$, $p=0.036$). Ekonomik beklentiler eğitim kararlarında önemli rol oynamaktadır. Bu bulgu, üniversite mezunu maaşı ve asgari ücret arasındaki farkın artmasının yükseköğretime talebi pozitif etkilediğini, ancak bu etkinin yoksulluk ve işsizlik gibi faktörlere göre daha sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye’de 2006–2024 dönemi itibarıyla yükseköğretime başvuru oranlarını etkileyen başlıca makro ekonomik değişkenleri incelemiş ve literatürle tutarlı biçimde önemli bulgular ortaya koymuştur. Regresyon ve makine öğrenmesi tabanlı analiz sonuçları, özellikle yoksulluk oranının yükseköğretim talebi üzerindeki belirleyici ortaya koymaktadır. Yoksulluk oranındaki her bir puanlık artışın, başvuru oranını yaklaşık 2,5 puan azaltması, ekonomik yoksunluğun bireylerin eğitim yatırımlarından vazgeçmelerine yol açtığını göstermektedir. Bu bulgu, Campbell & Siegel’in (1967) hanehalkı gelirinin yükseköğretim talebi üzerindeki güçlü etkisini ortaya koyan öncü çalışmasıyla ve Jackson & Weathersby’nin (1975) düşük gelirli ailelerin fiyat değişikliklerine daha duyarlı olduğu bulgularıyla uyumludur. Ayrıca bu sonuç, İnsan Sermayesi Teorisi’nin temel varsayımıyla, yani bireylerin beklenen getiriler maliyetin altına düştüğünde eğitim talebinden vazgeçtiği (Menon, 1998), doğrudan uyumludur.

Araştırmada üniversite mezunları arasındaki işsizlik oranının da yükseköğretime başvuru oranı üzerinde anlamlı ve negatif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu durum, mezuniyet sonrası istihdam güvencesine ilişkin beklentilerin zayıflamasıyla birlikte bireylerin üniversite eğitiminin sağlayacağı getiriler konusunda daha karamsar bir tutum sergilediğini göstermektedir. Bu bulgu, Vieira & Vieira’nın (2014) Portekiz’de işsizlik oranının yükseköğretim talebi üzerindeki olumsuz etkisini tespit ettiği çalışma ile ve Menon’un (1998) İnsan Sermayesi Teorisi çerçevesinde üniversite mezunları arasındaki yüksek işsizlik oranlarının

beklenen faydaları azaltacağı tespiti ile örtüşmektedir. Özellikle "diplomalı işsizlik" olgusunun yükseköğretime yönelik algıyı olumsuz etkileyerek başvuru eğilimini zayıflatmış sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim getirisini temsil eden maaş oranı ise başvuru oranı üzerinde pozitif yönde, ancak görece daha zayıf bir etki yaratmaktadır. Bu bulgu, Christofides vd. (2008) üniversite eğitimi sayesinde elde edilecek kazanç priminin üniversiteye katılımı şekillendiren önemli faktörler arasında yer aldığı bulgularıyla ve Saiti ve Prokopiadou'nun (2008) yükseköğretimin daha iyi ücretli işler sağladığı algısının önemli bir etken olduğu tespitleriyle uyumludur. Ancak bu etkinin, bireylerin maruz kaldığı yoksulluk ya da mezuniyetten sonra iş bulma ihtimaline kıyasla daha sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, Matsolo vd. (2018) finansman sorunlarının yükseköğretime erişimin önündeki en büyük engel olduğu bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, çalışmada ulaşılan bulgular, Stafford vd. (1984) sosyal ve ekonomik faktörlerin yükseköğretime katılımı etkilediği tespitleri ve Corazzani vd. (1972) üniversite katılımı ile sosyo-ekonomik durum arasında güçlü yapısal ilişkiler olduğu bulgularıyla uyumlu olarak, Türkiye'de yükseköğretime olan talebin yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda makro ekonomik koşullarla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede, yükseköğretime talebi artırmaya yönelik politika önerilerini geliştirirken, kişiler arasındaki ekonomik eşitsizliklerin azaltılması, mezunların istihdam edilebilirliğinin artırılması ve eğitimin ekonomik getirisinin güçlendirilmesi gibi konular dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Agarwal, V. B., & Winkler, D. R. (1985). Foreign demand for United States higher education: A study of developing countries in the eastern hemisphere. *Economic Development and Cultural Change*, 33(3), 623–644.
- Campbell, R., & Siegel, B. N. (1967). The demand for higher education in the United States, 1919-1964. *The American Economic Review*, 57(3), 482–494. <https://www.jstor.org/stable/1812115>
- Cekerol, K. (2012). The demand for higher education in Turkey and open education. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 11(3), 344-456.
- Christofides, L. N., Hoy, M., & Yang, L. (2008). *The determinants of university participation in Canada (1977-2003)* (No. 3805). IZA Discussion Papers.
- Corazzini, D., & Grabowski, H. (1972). Determinants and distributional aspects of enrolment in U.S. higher education. *Journal of Human Resources*, 7(1), 39–59.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (t.y.). Yıllar itibarıyla net ve brüt asgari ücretler. <https://www.csgeb.gov.tr/Media/14angt4p/netbrutasgari.pdf>
- Devlet Memurları Kanunu. (1965). Kanun No. 657. Resmi Gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf>
- Dineri, E., & Gölpek, F. (2021). Türkiye'de eğitim sisteminde okullaşmanın ekonomik büyüme üzerine etkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 13(24), 37–48.
- Dökmen, Ü. (1992). *T.C. Yükseköğretim Kurulu Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi kuruluşu, gelişmesi, çalışmaları*. ÖSYM Yayınları.
- Duchesne, I., & Nonneman, W. (1998). The demand for higher education in Belgium. *Economics of Education Review*, 17(2), 211–218.
- Eliophotou Menon, M. (1998). Factors influencing the demand for higher education: The case of Cyprus. *Higher Education*, 35, 251–266.
- Göktaş, O., Tekin, O., Arslan, İ., Oğulluk, M., Oğulluk, Z., & Kıbrıslı, E. (2017). Üniversiteye başlayacak olan gençlerin fakülteye yönelim tutumlarının incelenmesi: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Konuralp Tıp Dergisi*. <https://doi.org/10.18521/ktd.292937>

- Jackson, G. A., & Weathersby, G. B. (1975). Individual demand for higher education: A review and analysis of recent empirical studies. *The Journal of Higher Education*, 46(6), 623–652.
- Jiménez, J. D. D., & Salas-Velasco, M. (2000). Modeling educational choices: A binomial logit model applied to the demand for higher education. *Higher Education*, 40, 293–311.
- Köklü, M. (1997). *Ortaöğretimden yükseköğretime geçişi etkileyen faktörlerin istatistiksel analizi ve uygulaması* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.
- Matsolo, M. J., Ningpuanyeh, W. C., & Susuman, A. S. (2018). Factors affecting the enrolment rate of students in higher education institutions in the Gauteng province, South Africa. *Journal of Asian and African Studies*, 53(1), 64–80. <https://doi.org/10.1177/0021909616657369>
- Oliveira, M., Vieira, C., & Vieira, I. (2015). Modelling demand for higher education: A partial least-squares analysis of Portugal. *European Journal of Higher Education*, 5(4), 388–406. <https://doi.org/10.1080/21568235.2015.1084589>
- Radner, R., & Miller, L. S. (1970). Demand and supply in US higher education: A progress report. *The American Economic Review*, 60(2), 326–334
- Saiti, A., & Prokopiadou, G. (2008). The demand for higher education in Greece. *Journal of Further and Higher Education*, 32(3), 285–296. <https://doi.org/10.1080/03098770802221080>
- Sarkodie, N. A., Asare, A., & Asare, D. (2020). Factors influencing students' choice of tertiary education. *Africa Development and Resources Research Institute Journal*, 28(11), 58–92. <https://www.journals.adrri.org/>
- Stafford, K. L., Lundstedt, S. B., & Lynn, A. D., Jr. (1984). Social and economic factors affecting participation in higher education. *The Journal of Higher Education*, 55(5), 590–608. <https://www.jstor.org/stable/1981824>
- Tekeli, İ. (1980). *Toplumsal dönüşüm ve eğitim tarihi üzerine notlar*. Ankara Mimarlar Odası Yayınları.
- Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı. (2025). *Türkiye üniversite memnuniyet araştırması TÜMA 2025*. ÜnAr Yayınları.
- Üniversite öğrencilerinin yüzde 60'ı yoksulluk sınırının altında. (2023, 26 Eylül). *Gazete Duvar*. <https://www.gazeteduvar.com.tr/universite-ogrencilerinin-yuzde-60i-yoksulluk-sinirinin-altinda-haber-1639471>
- Vieira, C., & Vieira, I. (2014). What drives university applications? An attempt to explain aggregate demand for higher education. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 36(6), 616–631.
- Yoksulluk. (2025). *Wikipedia*'da. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Yoksulluk>
- 2006 yılı memur ve emekli maaşları. (2006). *Memurlar.net*. <https://www.memurlar.net/haber/33071/2006-yili-memur-ve-emekli-maaslari.html>
- 2008'de hangi memurun maaşı ne kadar artacak. (2008). *Memurlar.net*. <https://www.memurlar.net/haber/90645/2008-de-hangi-memurun-maasi-ne-kadar-artacak.html>
- 2014 yılı net memur maaşları. (2014). *Memurlar.net*. <https://www.memurlar.net/haber/446779/2014-yili-net-memur-maaslari.html>
- 2016 yılı içinde hangi memurun maaşı ne kadar artacak. (2016). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/2016-yili-icinde-hangi-memurun-maasi-ne-kadar-artacak-2255454>
- 2017 yılı temmuz ayına ait mali ve sosyal haklara ilişkin genelge yayınlanmıştır: 1 temmuzdan geçerli olmak üzere aylık ve ücretlerde %92 oranında artış yapıldı. (2017). T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı.

<https://hmb.gov.tr/duyuru/2017-yili-temmuz-ayina-ait-mali-ve-sosyal-haklara-iliskin-genelge-yayinlanmistir-1-temmuzdan-gecerli-olmak-uzere-aylik-ve-ucretlerde-692-oraninda-artis-yapildi>

İşte zamlı memur maaşları. (2008). Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/iste-zamli-memur-maaslari-985793>

Memur maaşının son 10 yılı. (t.y.). Memurlar.net. <https://www.memurlar.net/album/4542/memur-maasinin-son-10-yili.html>

Memur maaşları ne kadar oldu 2021: Doktor, öğretmen, polis maaşları. (2021). TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/guncel/memur-maaslari-ne-kadar-oldu-2021-doktor-ogretmen-polis-maaslari-605049.html>

Memur maaşları ne kadar oldu 2022: Doktor, öğretmen, polis maaşları. (2022). TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/guncel/memur-maaslari-ne-kadar-oldu-2022-doktor-ogretmen-polis-maaslari-695296.html>

Memur temmuz zammı 2020 ne kadar: Memur zammı için gözler enflasyon oranı ve farkında. (2020). Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-memur-temmuz-zammi-2020-ne-kadar-memur-zammi-icin-gozler-enflasyon-orani-ve-farkinda-41556150/2>

Memur ve emekli maaşı zam tablosu: Kim ne kadar zam alacak? İşte kalem kalem hesaplamalar. (t.y.). Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/bilgi/galeri-memur-ve-emekli-maasi-zam-tablosu-kim-ne-kadar-zam-alacak-iste-kalem-kalem-hesaplamalar-42294390>

Memurların zamlı maaşları belli oldu. (t.y.). Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/memurlarin-zamli-maaslari-belli-oldu/29715>

Memurun zamlı maaşları belli oldu. (t.y.). Sözcü. <https://www.sozcu.com.tr/memurun-zamli-maaslari-belli-oldu-wp328664>

Yeni zamma göre memur maaşları. (t.y.). Memurlar.net. <https://www.memurlar.net/haber/54076/yeni-zamma-gore-memur-maaslari.html>

Zamlı memur maaşları belli oldu. (2024). Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/zamli-memur-maaslari-belli-oldu/3264654>

İşte memur ve emeklinin temmuz 2018 maaşları. (2018). Memurlar.net. <https://www.memurlar.net/album/14843/iste-memur-ve-emeklinin-temmuz-2018-maaslari.html>

Emekli maaşı 2019 temmuz zammı ile memur ve emekli maaşı ne kadar oldu? (2019). Habertürk. <https://www.haberturk.com/emekli-maasi-2019-temmuz-zammi-ile-memur-ve-emekli-maasi-ne-kadar-oldu-2502400-ekonomi?page=4>

Asgari ücret 20 yılda ortalama maaşa dönüştü: Eğitimli-eğitimsiz farkı azaldı. (2024, 1 Ocak). Euronews. <https://tr.euronews.com/2024/01/01/asgari-ucret-20-yilda-ortalama-maasa-donustu-egitimli-egitimsiz-farki-azaldi>

Türkiye'de son 5 yılda 2 milyon üniversite öğrencisi okulu bıraktı. (2024, 16 Ocak). Euronews. <https://tr.euronews.com/2024/01/16/turkiyede-son-5-yilda-2-milyon-universite-ogrencisi-okulu-birakti>

Diplomalı işsiz ordusu: Yüzde 25'i üniversiteli. (2025, 30 Ocak). Yurttan Sesler. <https://www.yurttansesler.org/gundem/diplomalı-issiz-ordusu-yuzde-25-i-universiteli-h25755.html>

Eltimur, Z. (2025, 4 Haziran). YKS başvuruları neden düştü? *Memurlar.net*. <https://www.memurlar.net/haber/1137489/yks-basvurulari-neden-dustu.html>

YKS başvuruları neden düştü? (2025, 4 Haziran). NTV. <https://www.ntv.com.tr/egitim/yksbasvurulari-neden-dustu,SwE63KR2X0aYhx0sKZaU3Q>

- Günüşen, B. (2025, 5 Haziran). YKS'ye başvuruda büyük azalma: Temel faktör yoksulluğun derinleşmesi, eğitilmiş işsizlikteki artış. *SOL Haber*. <https://haber.sol.org.tr/haber/yksye-basvuruda-buyuk-azalma-temel-faktor-yoksullugun-derinlesmesi-egitimli-issizlikteki>
- TÜRK-İŞ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu. (2025, 30 Haziran). Haziran 2025 açlık ve yoksulluk sınırı [Basın açıklaması]. TÜRK-İŞ Haber Bülteni. <https://www.turkis.org.tr/turk-is-haziran-2025-aclik-ve-yoksulluk-siniri/>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025, 18 Temmuz). İşgücü piyasasında gençler (Sayı 57941). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Piyasasinda-Gencler-2024-57941>
- QuadC. (2023, 22 Ağustos). How the recession will affect higher education institutions. <https://www.quadc.io/blog/how-the-recession-will-affect-higher-education-institutions>